

Fra luksus til hverdag

Kobberstikk etter akvarell av J.F.L. Dreyer. Ca. 1800.
Print from a water color by J.F.L. Dreyer. Ca. 1800

Mange tror at nordmenn har strikket siden vikingtiden, men teknikken ble først tatt i bruk her i landet på 1600-tallet. I Europa hadde den vært vanlig i det minste fra 1200-tallet. På 1700-tallet var strikketeknikken på frammarsj i Norge, trolig først i byene og deretter på bygdene. I løpet av 1800-tallet spredte teknikken seg til alle sosiale lag over hele landet.

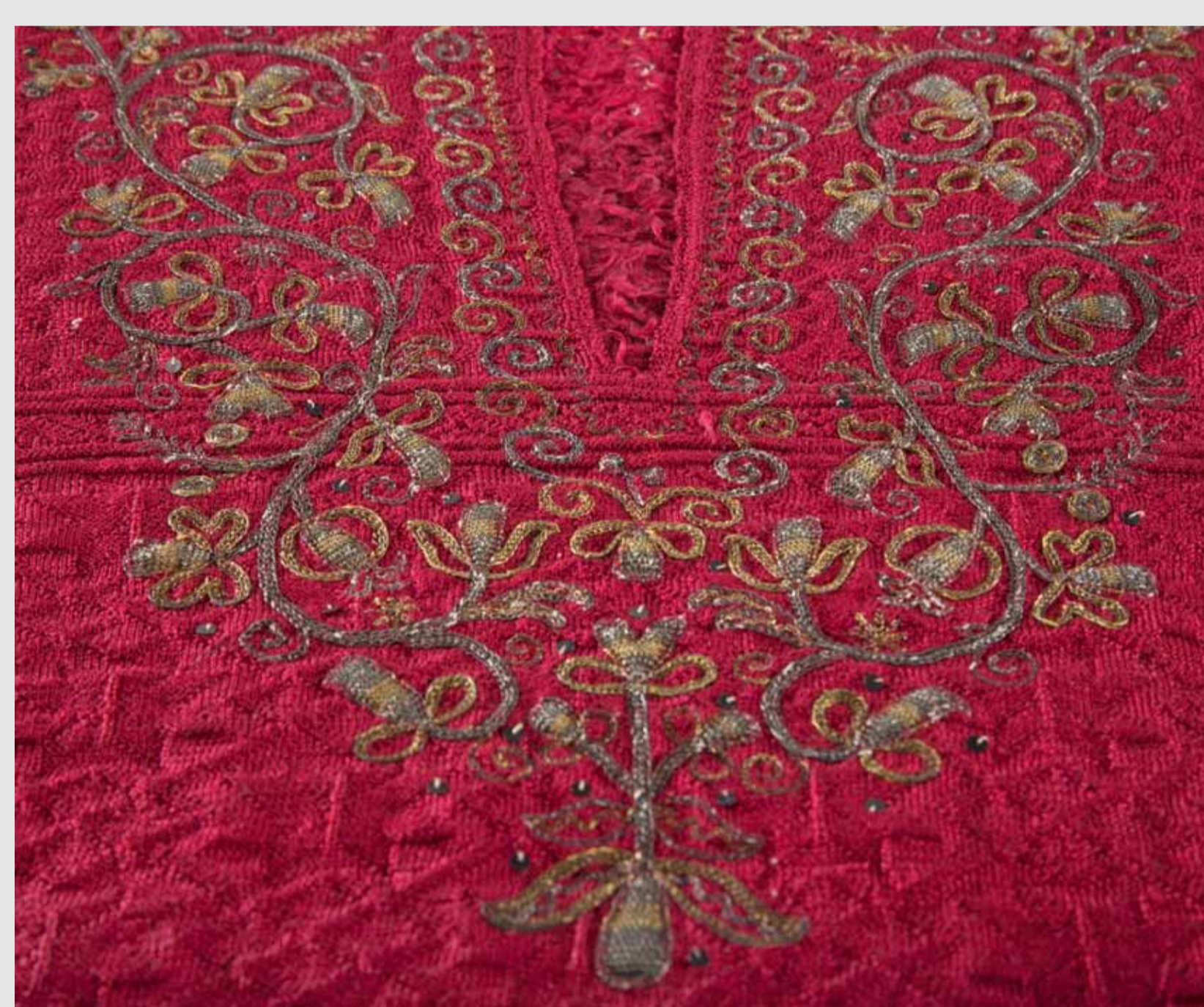
From Luxury to Everyday use

It is a common assumption that Norwegians have knitted since the Viking Age, but the technique was first known in Norway in the 1600s. It was known in Europe from the 1200s. In the 18th century knitting technique was spreading in Norway, probably to begin with in towns and later in rural areas. In the course of the 1800s, knitting spread to all layers of society all over Norway.

Importert luksus

De eldste restene av strikkede plagg i Norge er fra slutten av 1400- eller begynnelsen av 1500-tallet. Også skifteprotokoller og tollister viser at strikkeplagg ble brukt i Norge på denne tiden. Disse plaggene – strømper, votter, løsermer og silketrøyer – ble sannsynligvis importert.

De eldste strikkeplaggene bevart i Norge, er natttrøyer av silke. Slike plagg er kjent fra mange land i Europa. De var forbeholdt de rikeste i samfunnet, men var ikke til bruk om natten, men om dagen. De ble senere en del av folks dagligdrakt både i byene og på landet. Sammen med strikkede strømper utgjorde trøylene den største gruppen eksklusive strikkevarer som ble importert til Norge på 1600-tallet.

Detalj av natttrøye i silkegarn, 1600-tallet.
FOTO: HAAKON M. HARRISS, NORSK FOLKEMUSEUM
Detail of silk camisole from the 1600s.

Imported Luxury

The oldest pieces of knitting in Norway were most probably imported, and are from the end of the 1400s and the beginning of the 1500s. Many records show that knitted clothes were used in Norway at this time: stockings, mittens and silk camisoles.

The oldest pieces of knitted clothing preserved in Norway are knitted silk "night shirts" (camisoles). Similar pieces are known in many European countries. They were only used by the most well to do in society. They are not for night use, but day use. They later became a part of the daily clothing for people both in urban and rural areas. Along with knitted stockings, the camisoles were the largest group of knitted wares imported to Norway in the 1600s.

Silhuett, ca. 1800.
Silhouette, ca. 1800.

Strikking i byene

Det er bevart mange vakre strikkeredskaper fra 1700-tallet: nøsteholdere, nøstekroker og strikkeskjeer. De var kostbare, og ble ofte gitt bort som gaver. Dette tyder på at strikketeknikken har hatt utbredelse i høyere sosiale lag.

Økt tilgang på bomull gjorde strikkingen anvendelig innen nye bruksområder. Den økte fastheten til bomullsgarnet ga andre og større muligheter til mønstre. Fra første halvdel av 1800-tallet er det bevart kunstferdige arbeider i ulike teknikker strikket på synålspinner: vesker og pengepunger med flerfargede glassperler, hodekapper, sjal, sengetepper og ulike blondeeffekter.

Urban Knitting

Many beautiful knitting utensils are preserved from the 1700s. They were costly, and were often used as gifts. This indicates that knitting as a technique has been relatively well known among higher social circles at that time.

The increased access to cotton made knitting possible in new areas of use. Cotton yarn made other items and other patterns possible, knitted on very thin needles: bags and purses with multi-colored glass beads, caps, shawls, bedspreads and various lace accessories.

While upper class women in the 1600 and 1700s knitted for leisure, there were many in other social groups who earned a living by knitting. In the course of the 19th century, urban knitting was greatly inspired by international fashion trends, while rural knitting evolved in to local knitting traditions.

Strikking på landsbygda

Strikketrøyer av ull var blant de mest dekorative plaggene som ble brukt på bygdene på 1800-tallet. De er strikket av tynt ullgarn og skiller seg fra de eksklusive natttrøylene av silke.

Kvinnetrøylene var oftest ensfarget med mønster i relieffstrikk, mens mannstrøylene var mønsterstrikket i to eller flere farger, den nederste delen var ensfarget. Noen mannstrøyer fikk navn etter geografiske områder, som «Fanatrøyen» og «Setesdalskoften».

På slutten av 1800-tallet begynte byfolk å gå i fjellet og på ski, og brukte klær inspirert av strikkeplagg på landsbygda: strikkekofter, strømper, votter og luer.

Kviteseid i Telemark, 1878. FOTO: CHRISTIAN MUNTHE
From Kviteseid in Telemark

Rural Knitting

Knitted wool sweaters were some of the most decorative rural clothes used in the 1800s. They are knitted in thin wool yarn and are different from the exclusive silk camisoles.

In rural areas the women's sweaters were most often in one color with a damask pattern, while men's sweaters were knitted in two or more colors, with the lower part in one color. Some men's sweaters were given names from local areas, like the «Fanakoften» or the «Setesdalskoften».

Towards the end of the 1800s town people started hiking in the mountains and going skiing. Sports clothes were inspired by rural patterns.

Fra nytte til lyst

På 1900-tallet har strikkekunnskapene og interessen for strikking i Norge gått i bølger. Det har vært store variasjoner i hva som har blitt strikket og hvordan. Gamle mønstre og nyskaping med utgangspunkt både i tradisjon og i internasjonal mote har gått hånd i hånd.

From Practicality to Pleasure

Knitting interest and knowledge have varied in the 1900s. There have been great variations both in what was knitted and how it was done. Old patterns have been used hand in hand with innovations inspired by tradition and international fashion.

Margit 5 år, 2004.
FOTO: BIRTE SANDVIK, NORSK FOLKEMUSEUM
Margit age 5 in 2004.

Strikking blir allemannseie

Guri, Siri og barnepiken deres, 1935.
FOTO: FRITJOF ARENTZ
Guri, Siri and their nanny, 1935.

Da var strikkekunnskapen på retur og flere strikkebøker ivret for at kvinner skulle strikke igjen. Annichen Sibbern Bøhn arbeidet for Husfliden i Oslo og reiste landet rundt for å samle gamle strikkemønstre. I 1929 kom boka hennes, *Norske Strikkemønstre*, som ble en suksess. Hun har derfor mye av æren for at strikking ble allemannseie på 1930-tallet.

Fram til slutten av 1800-tallet ble strikke- mønstre spredt gjennom personlige kontakter, kopiering av plagg og strikkeprøver. Tegnede mønsterark og -bøker var uvanlig.

Den Norske Husflidsforening ble etablert i 1891, og Husfliden i Kristiania solgte håndstrikkede plagg fra hele landet. Husfliden engasjerte mønsterdesignere, utga mønster- og modellhefter og drev kursvirksomhet. Først på 1920-tallet fikk salg av kofter og gensere større omfang.

Knitting for Everybody

Up until the end of the 1800s, knitting patterns were spread through personal contacts, by copying knitted clothes or by knitted samples. Drawn knitting patterns and pattern books were not in use.

Den Norske Husflidsforening was established in 1891, and the shop Husfliden in Kristiania (Oslo) sold hand knitted clothes from all over the country. It hired designers, made pattern leaflets and taught courses. But sales did not really increase until the 1920s. Many books attempted to get women to start knitting again. Annichen Sibbern Bøhn worked for Husfliden in Oslo, and travelled around the country collecting old knitting patterns. She published the book *Norske Strikkemønstre* in 1929. The book was a great success. Thanks to her, knitting became popular again in the 1930s.

Strikking blir Haute couture

Mannekonger på Geilo.
FOTO: JOHAN BRUN, DAGBLADET/NORSK FOLKEMUSEUM
Fashion models at Geilo, 1961.

til badedrakter. Dette førte til demokratisering av moten – man kunne på enkel og billig måte strikke moteriktige plagg selv.

Fra 1930-tallet ble norsk strikkemote inspirert av internasjonale strømninger. Det var særlig franske Coco Chanel og Madeleine Vionnet, samt italienske Elsa Schiaparelli som gjorde strikkeplagg til *high fashion* i Europa.

Oppskrifter på det nye moteplagget *jumperen* dukket opp i alle varianter også i norske dameblader og mønster- hefter. Her fantes også oppskrifter på plagg som knapt tidligere hadde vært strikket – fra selskapskjoler

Knitting goes Haute Couture

From the 1930s, Norwegian knitting was inspired by international trends. Especially French designers like Coco Chanel and Madeleine Vionnet, along with Italian Elsa Schiaparelli made knitting *high fashion* in Europe.

Knitting patterns for the fashionable *jumper* were published in many versions, also in Norwegian ladies' magazines and pattern leaflets. Many of these patterns were for clothing that rarely had been knitted earlier, from formal gowns to bathing suits. This led to a democratization of fashion, enabling women to knit fashionable clothes themselves both simply and cheaply.

Maria og Marthe Skappel i Skappeljakke og -genser, 2013. FOTO: JULIANNE DAHL LEIKANGER
Maria and Marthe Skappel wearing the Skappel jacket and sweater, 2013.

lage dem selv. Det ble også dyrere å strikke egne klær enn å kjøpe. Men strikkingen overlevde og var fremdeles en del av undervisningen i skolen. De tradisjonelle mønstrene var fremdeles populære. Nye garn typer, som det tykke mohairgarnet, skapte en ny strikkemote. Mange populære gensere- og mønstre ble lansert utover 1980-tallet, ikke minst av designerne Ellinor Flor og Per Spook.

På 1990-tallet var ikke strikkeundervisning lenger obligatorisk i skolen. Garn var dyrere og strikkekunnskapen blant unge på retur. Men interessen tok seg ikke opp igjen før i 2012, da TV-kjendisen Dorthe Skappel strikket en enkel genser som døtrene lot seg avbilde i. Med ett ville alle strikke denne genseren, og butikkene gikk tomme for garn. Mange ungdommer lærte nå å strikke via YouTube!

Fra Marius til Skappel

På 1950-tallet ble det strikket som aldri før. Hjemmestrikkede klær var billigere enn kjøpeklær og barn lærte å strikke hjemme og på skolen. Garn- og mønsterproduksjonen økte i omfang. Mønsterstrikkede gensere – som Marius-genseren – ble populære som aldri før.

Med økt masseproduksjon av klær på 1960- og 70-tallet ble klærne billigere. Flere kunne kjøpe klær i stedet for å

From Marius to Skappel

There was more knitting in the 1950s than ever before. Clothes were cheaper homemade than store bought, and children learnt to knit both at home and at school. Production of yarn and patterns increased in volume. Sweaters knitted in multicolored patterns, such as Marius, became more popular than ever.

Mass production increased in the 1960s and 70s, making clothes cheaper. It also became more expensive to knit your own clothes than buying them ready made. Despite this change, knitting was still taught in schools. Traditional patterns were still popular. Many popular sweaters and patterns were introduced, not least by the designers Ellinor Flor and Per Spook.

By the 1990s, knitting was no longer mandatory in Norwegian schools. Yarn had become more expensive, and knowledge of knitting was decreasing among young people. There was no revival of interest before 2012, when the TV celebrity Dorthe Skappel made a very simple sweater her daughters later were photographed in. Suddenly everybody wanted to knit this sweater, yarn shops were emptied, and many young people learnt to knit via YouTube!